СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXVI. Ч. 219. Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 20. вересня, 1928.

VOL. XXXVI. No. 219. Jersey City, N. J., Thursday, September 20, 1928. THREE CENTS.

200 ЛЮДИЙ ЗГИНУЛО ВІД ГУРАГАНУ У ФЛОРИДІ

БУРЯ ВЖЕ ОСЛАБЛЕНА, В КАРОЛАЙНАХ.

ПАМ БІЧ, Флорида, 18. вересня. — Як з гураганом у Порто Ріко, так само й у гурагані у Флориді перші донесення показалися не переборщені, але недостаточні. Число жертв у людях та маєткові шкоди богато висші, як здавалося з початку. Тепер, коли вже наспіли з усіх околиць більше подробичні донесення, показується, що число жертв у людях виносить що найменче дві сотки.

Пам Біч находиться просто в розпуці. Воно ще й досі не очунялося з попередного гурагану, а тут уже находить на нього другий; міська рада сейчас зробила засідання та попросила губернатора стейту прислати їй військо для охорони румовищ і населення перед рабунками та прислати допомогу в одежі, шатрах і поживі.

Федеральний уряд обчисляє, що шкоди в Злучених Державах виносять що найменче 25 міліонів долярів. Буря була така сильна, що повалила зелізні руштовання радіових стацій та сильно побудовані палати нюйорських богачів на побережу.

Найбільше людий загинуло на озерах, котрих води, підбиті вітругою, вдарили на береги.

ЗАВОРУШЕННЯ ГОЛОДНИХ У ПОРТО РІКО.

ВІЙСКО СТЕРЕЖЕ МІСТА.

САН ХУАН, Порто Ріко, 18. вересня. — Ґубернатор острова Порта Ріка викликав для береження острова 9 компаній порто-ріканської національної ґвардії, яка тепер і повнить службу в 23 містах острова.

Рівночасно уряд почав збирати дані про розміри нещастя та потреби помочи. Американський Червоний Хрест уже вислав великі припаси поживи, але вони показуються невистарчаючими з огляду на велике запотребованнє.

Через брак поживи в богато містах прийшло до заворушень голодних селян, що по нещастю збіглися зі сіл до міст.

СМИТ ЗАЯВЛЯЄТЬСЯ ЗА ФАРМЕРСЬКИМ ПРОЄКТОМ МЕКНЕРІ-ГОҐЕНА.

ВИБОРЧА АҐІТАЦІЯ ГУВЕРА В СТЕЙТІ НЮ ДЖЕРЗІ.

ВАШИНҐТОН, 18. вересня. — Ґубернатор Смит, демократичний кандидат на уряд президента Злучених Держав, виголосив у місті Омага, в стейті Небраска, першу промову своєї виборчої тури по західних стейтах. У сій промові Смит звертається передовсім до фармерів; він закидає републиканцям, що вони не постаралися ще досі о допомогу для фармерів. Тут Смит вперше заявився виразно за відомим проектом Мекнері-Гоґена про допомогу фармерам. Смит говорив, що сама тарифа не може охоронити американських фармерів.

Тимчасом Гувер обїздив стейт Ню Джерзі, один зі сумнівних стейтів для републиканської партії. В місті Нюарку провідники партії урядили йому банкет, на котрому Гувер виголосив промову за потребу злуки в партії. У тому самому змислі промовляли стейтові провідники, як Едж, Ларсен і Стовкс. Обїзджаючи північну частину стейту, Гувер навідав теж повіти, що стоять під контролею демократичної машини Гейґа.

РЕЛІҐІЙНЕ ПИТАННЄ НЕ ВТИХАЄ.

ВИТЯГАЮТЬ НАФТОВІ СКАНДАЛИ ПРОТИ ГУВЕРА.

РИЧМОНД, Верджінія, 18. вересня. — Ціла Верджінія просто залята брошурками проти кандидатури Ал. Симта. Хоча видавці сих брошур, як південні демократичні орґанізації та південна методиська церква, заявляють, що вони не противляться кандидатурі Смита з релігійних зглядів, але за його становище в прогибіційній справі, мимо сього богато брошурок звязує виразно релігію з політичними переконаннями Смита. Одна брошурка й має заголовок: „Рим, Рум і Бунт".

Сенатор Кавей з Аркансо виступив у Вашинґтоні з промовою проти Гувера, закидуючи йому, що він знав про нафтові переговори між Синклером і Фолом.

НЕБУВАЛИЙ ПРОЦЕС ЗА ПРАВЕСНІСТЬ ПОХОДЖЕННЯ.

НЮ ЙОРК, 18. вересня. — До федерального суду в сьому місті вплинув нині небувалий позов. Пані Моркрофт, бувша жена Джана Моркрофта, професора Колумбійського університету, домагається від своєї матери, пані Тейлор, вдови по Арчиболді Тейлорі, щоби вона признала позовничку своєю неправесною дочкою.

Позовниця заявляє, що вона є дочкою пані Тейлорової та нюйорського письменника Алена Райса, нині вже покійного. Домагається вона встановлення свого походження через зізнання матери тому, бо всі рекорди її вродження й хресту загинули підчас пожару одної церкви в Канаді.

Суд, який сю справу дістав, сумнівався, чи можна такий позов вносити. На се позовниця відповіла, що вона має правну основу для такого процесу, бо родина її батька має великий маєток, до якого й вона малаби право. До того всякі шубравці можуть пробувати натягати її на гроші, колиб вона сього відважно не встановила судом.

ПОТЕРПІЛИ, НАСЛІДУЮЧИ ЛИНДБЕРҐА.

ПАРИЖ, 17. вересня. — Двох Американців, а то Оскар Лорейн і його син хотіли побачити Париж з аеропляну і летіти тою дорогою, якою летів Линдберґ. Цікавість скінчилася тим, що аероплян упав на цвинтар, але на щасте цікаві враз з аероплянom тільки потовклися, вийшовши щасливо з життям.

МЕКСИКАНСЬКІ БАНДИТИ ВИПУСТИЛИ АМЕРИКАНЦЯ ЗА ВИКУП.

ЛОС АНДЖЕЛЕС, 17. вересня. — Американського інжиніра Бомстеда, якого зловили були мексиканські бандити та держали, щоби дістати викуп, випущено нині на волю по зложенню бажаного ними викупу в сумі 20,000 пезів (10,000 долярів).

Мексиканське військо тепер виступило проти бандитської шайки.

СКАНДАЛ У ЛАТВІЇ.

В Латвії викрито, що міністер фінансів Ліпін мав взяти від шведського сірникового тресту 50 тисяч хабару за те, що мав віддати цьому трестові сірниковий монополь Латвії. Ведеться слідство. В аферу замішаних ще кілька осіб на видних становищах.

З ТЕМНОЇ ХРОНІКИ.

В Іванкові, борщівського повіту, арештували Миколу Дідура за самосуд над злодієм Михайлом Янковом, який допускався постійних крадіжей у тамошній кооперативі. Крім Дідура арештували ще кількох парубків.

На гостинці під Дрогобичем напали бандити на фіру Мехеля Бавмвольшпінера, а пів години пізніше в тім самім місці на Кляру Бавмвольшпінер. Бандитів, які і так грабунком не поживилися, арештували. Один з них — це бувший інспектор міської поліції в Дрогобичі і зредукований урядовець одної з нафтових фірм у Бориславі, Кирило Юренич.

З ДОБРОГО ДИВА.

Пастух Онуфрій Фецак хотів дуже побачити залізничу катастрофу. А що пас коло тору недалеко Копичинець товар, то придумав таку штуку: В те місце, де сходяться дві шини, забив величезний гак, сів собі на боці і чекав. Якраз мала їхати тою дорогою моторівка залізнича з презесом дирекції зі Станиславова і хто знає, чи не булоб прийшло до випадку. Та дозорець у час замітив гак і затримав моторівку. А хитрого Онуфрія за його охоту бачити катастрофу віддали в руки суду.

СМЕРТЬ ВІД ГОРШКА.

В селі Бучковичі коло Пйотркова в хаті селянина бавився сам один 9-літний хлопець Стах Дукович. Нагло до хати впав божевільний Станислав Гордон, в нападі шалу пірвав за горнець і з цілої сили вдарив хлопчину по голові. Хлопець в наслідок заломання черепу згинув на місци.

ВИЛЕНСЬКИЙ ЗІЗД.

В дні 12 серпня ц. р. відбувся у Вильні VII. зізд польських леґіонерів при участи марш. Пілсудского, міністрів, ґенераліції і многих инших достойників. Пілсудскі виголосив промову на тему — лінґвістики. Пояснював значіння „малий", ілюструючи це значіння споминами зі свого життя і привязання до міста Вильна. „Вильно, сказав Пілсудскі, мусить бути моє". Дальшими точками зізду були ріжні академії і дефіляди. Виленський зізд випав дуже мляво і завів сподівання та здогади многих політиків. По виленськім зізді сподівалися якихсь важких енунціяцій Пілсудского в справі польсько-литовського спору, або навіть якихсь рішучих кроків, бо свято мало чистий мілітарний характер; з другої сторони польські чинники сподівалися, що на виленськім святі забере марш. Пілсудскі голос в справі зміни конституції. Ані одно, ані друге не справдилося. На зізді ухвалено тільки резолюції, що Вильна будеться боронити з усіх сил і що повинна доконатися зміна польської конституції.

ЛІТАТИ — ТО ВЕЛИКА ШТУКА.

Шеф польського військового летунства полк. Райскі говорив недавно з польськими журналістами про останні невдачі польських летунів: Кубалі, Ідзіковського, Шаласа і инших. Зокрема згадав про останній рейд Малої Антанти (Прага — Варшава — Львів Букарешт — Беоґрад — Заґреб — Прага, у якому першу нагороду здобув чехословацький літак, другу румунський, трету чехословацький, четверту румунський, а щойно пату — польський. В цім рейді взяли участь 5 польських літаків, з яких один прибув до Праги як пятий, а решта геть на заді, — два дискваліфіковані в дорозі. Цю невдачу пояснює полк. Райскі тим, що то літаки польського виробу, отже гірші — це признає полк. Райскі — як чеські, юґославянські, навіть румунські... Щож до великого числа нещасливих випадків у польськім летунстві, яких було повно в червні і липні, то п. Райскі потішається тим, що це падали літаки непольського виробу. Марна потіха.

НІМЕЧЧИНА БУДУЄ НОВИЙ ПАНЦИРНИК.

Німецький кабінет ухвалив приступити до будови нового модерного военного панцирника коштом 80 міліонів марок. Це є тільки капля в морі в порівнанню до тих морських і сухопутних зброєнь, які роблять у всіх инших державах антанти. Помимо того одначе в Німеччині підносять соціялістичні круги голос протесту навіть проти будови цього панцирника.

ЧОГО ВІН ТАМ ХОТІВ?

З польських ґазет довідуємося, що у зїзді леґіоністів у Вильні брав участь також бувший соймовий посол о. Ільків, тепер військовий священик в Лодзі. Ільків асистував при посвяченні леґіонового прапору.

НЕ ЗАЗДРІСТЬ — АЛЕ ЖАЖДРІШТЬ.

В Парижі жив один старенький 80-літний Француз зі своєю рівнож 80-літною любкою на віру. Одного дня старий зарізав свою любку бритвою, а сам кинувся з 4 поверха і згинув. Слідство виказало, що це зробив він з — заздрости! Цікаво, хто залицявся до його беззубої старушки.

СМЕРТЬ ЧЕРЕЗ ДОЛЯРИ.

Степан Садовий, господар в Плотичі, пов. Бережани, дістав більшу суму долярів з Америки. Підглянув це сусід Олекса Паламар і в ночі вліз вікном до хати, думаючи витягнути ключ з убрання Садового, отворити скриню і взяти гроші. Та господар підчас цього збудився. Тоді Паламар вхопив сокиру, приголомшив сусіда, а опісля ще й горло підрізав йому. Тимчасом долярів не найшов. Проблукавши по полю два дні, попав Паламар в руки поліції, а та відставила його до суду в Бережанах.

„ІНСПЕКТОР".

До села Малів, повіту Дубно, зголосився якийсь чоловяга до громади, показав документи і казав скликати людей. Зібраним заявив, що він є інспектор податковий і що за його старанням звільнено громаду від податків — а громадяне мають йому звернути по 2 зл. і 50 гр. за кошти його трудів. Назбиравши кількадесять золотих, „пан інспектор" уладив подібні сходини в сусідному селі Берестечко — а на другий день прийшли за податком екзекутори і ледви витолкували людям, що це був звичайний ошуканець.

ОГНЕТРЕВАЛИЙ ПАПІР.

Огнетревалий папір винайшов німецький інжинір Франк. Цей папір мимо своєї таности та видержливости має ще й ту прикмету, що навіть у такім огні, в якім скло топиться, не згоряє. Ворожать йому велику будуччину — бо звісно, що дотеперішний папір швидко нищиться і через те неодин твір людської думки загинув.

ТЕЙЛОР НЕ ДАРЕМНО БЛУКАВ.

Енді Тейлор, проспектор зі Савт Поркюпайн, Онт., який недавно був загубився між корчами Північної Манітоби і блукав там 46 днів, не даремно блукав. Його приятель Фред Колмен, котрий найшов Тейлора і літаком привіз назад між людей, говорить, що Тейлор найшов може найбогатші поклади міди на півночи.

МАШИНА ДО НАДАВАННЯ ЛИСТІВ НА ПОЧТУ.

В Ляйпціґу, в Німеччині, відбуваються проби з автоматичною почтовою скринкою. Ся машина важить листи і бє на них стемплі. Посилаючий всуває лист у скринку; вона показує, кілько треба за лист заплатити, а коли дістане гроші, прибиває стемпель на листі.

УДАЧНИЙ ЛЕТ НОВОГО ТИПУ ЛІТАКА

„ВІТРАКОВИЙ ЛІТАК" ПЕРЕЛЕТІВ З АНҐЛІЇ В ФРАНЦІЮ.

ПАРИЖ, 18. вересня. — Хуан де ля Сієрва, бувший посол до еспанського парляменту, відбув нині удачний пробний лет на придуманім ним літаку, званім „автоґіро".

Летун вилетів з Лондону о 10. годині рано, полетів у напрямі Каналу, де задержався на коротку хвилю, звідти полетів понад Канал до французького міста Ст. Інґleверт, а відтак полетів до Ле Бурже під Парижом, де висів о годині 4. зполудня. З винахідником летів редактор французької ґазети „Ілюстрасіон".

Літак сей називається „автоґіро", себто „самоверт", тому, бо опирається він на тій самій основі, що гелікоптер; замісць підноситися вгору по похилій площині як орел, він підноситься прямовісно вгору і так само осідає.

Ідучий з ним гість говорив, що й на автоґірі чути було „горби" в воздусі, але богато лекше, як на літаку. Винахідник каже, що його машина не може спричинити тих усіх нещасть, на які виставлений звичайний літак.

ФРАНЦУЗИ ГОДЯТЬСЯ НА ЖЕНЕВСЬКІ ДОГОВОРИ.

ҐАЗЕТИ КАЖУТЬ, ЩО ФРАНЦІЯ ОТВОРИЛА ДОРОГУ ДО ПЕРЕГОВОРІВ ЗА РЕНЩИНУ.

ПАРИЖ, 18. вересня. — Французька преса, що недавно ще так атакувала Бріяна, що він немовби то продавав Францію Німеччині, вже вспокоїлася і тепер пише, що Франція отворила Німеччині дорогу до переговорів за зворот Ренщини.

Ґазети підносять, що при переговорах буде передовсім ходити о справу евакуації Ренщики та репарацій.

НОВІ ІНТРИГИ В КИТАЮ.

ЗНОВА СПОДІЮТЬСЯ ПЕРЕВОРОТІВ У ЖОВТНИ.

ДАЙРЕН, Манджурія, 17. вересня. — Проти націоналістичного уряду в Нанкіні підносяться нові заговори, які мають видно наміри звалити сей уряд уже в місяцю жовтни.

Невдоволені провідники збирають великі сили людий. Набрали вони досі 200,000 війска, витративши на се 30 міліонів мексиканських долярів.

Як програму виставляють вони усунення правлікня при помочи комітетів та заведенне уряду на взір американський.

ЗА ТАЙНИМИ МОРСЬКИМИ ПЕРЕГОВОРАМИ.

ЖЕНЕВА, 18. вересня. — Голова приготовчої морської комісії Ліґи Народів не схотів скликати засідання комісії для обговорення пляну обмеження зоружень на морю, поки самі морські держави не зійдуться на тайну конференцію та не обговорять сеї справи між собою. Голова виправдується тим, що заки держави дійдуть до порозуміння між собою, Ліґа Народів, скликуючи таку конференцію, може тільки скомпромітуватися.

ВЧЕНІ ПРОТИ СКЛАДАНОЇ ХЕМІЧНО ПОЖИВИ.

БЕРЛІН, 18. вересня. — У Гамбурґу відкрито сими днями конґрес природників. Зараз першого дня конґресу розвелася широка дискусія за поширені в Німеччині фабричні средства поживи. Цілий ряд бесідників виступав проти сих виробів, доказуючи їх шкідливість для здоровля.

СТАН ҐОТІВКИ В РОСІЙСЬКИХ БАНКАХ.

НЮ ЙОРК, 18. вересня. — Після звіту, предложеного нюйорським банкам, державний банк советського союза мав дня 15. вересня чужих гроший вартости 8 міліонів 842 тисячі червінців. Червонець вартував у той день 5 долярів 14 центів. Є се зріст о 1 міліон в порівнанню зі станом банку два тижні тому.

КИТАЙ ОБРАЖЕНИЙ НА ЛІҐУ.

ШАНҐАЙ, 18. вересня. — Др. Ванґ, китайський міністер заграничних справ, заявив у розмові з ґазетярами, що Китай ображений на порішенне Ліґи Народів, яким відмовлено Китаєви напів-постійне місце в раді Ліґи Народів.

Др. Ванґ каже, що Китай ображений тим, що Европа має в раді Ліґи чотири постійні місця, тоді як Азія тільки один, і то Япан.

Він каже, що Китай старався о постійне місце в раді Ліґи від самого основання Ліґи та ніколи не відступить від сього домагання.

НІМЕЦЬКИЙ КАНЦЛЄР УВАЖАЄ ПЕРЕГОВОРИ В ЖЕНЕВІ ДОБУТКОМ ДЛЯ НІМЕЧЧИНИ.

БЕРЛІН, 18. вересня. — Німецький канцлер предложив раді міністрів звіт з поїздки на наради Ліґи Народів у Женеві. Канцлєр Мілер каже, що сі наради відбулися дуже корисно для Німеччини, бо вони отворили дискусію над двома найважнішими справами Німеччини, а саме щодо посідання Ренщини та щодо сплати военних довгів Німеччини.

Члени кабінету міністрів, вислухавши звіту Штреземана, міністра заграничних справ, станули на тому самому становищі.

ВЕРЕСЕНЬ — МІСЯЦЬ СИРОТИНЦЯ-ЗАХИСТУ У. Н. СОЮЗА

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
A Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 0, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Oorder.
За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

В ПЕРШУ ЧЕРГУ: ДОПОМОГА

Рідна Школа в старім краю знайшлася в дійсно катастрофальнім матеріяльнім положенню. Стоїть перед ковим банкротством, перед цілковитою ліквідацією тих шкіл, о які нам всім найбільше ходить. Бо ліквідувати треба буде в першу чергу ті школи, до яких треба доплачувати, а з яких користає той наш елемент в місті і на селі, котрий не в силі понести матеріяльних видатків, а о який нам найбільше ходить.

Коли хата горить, то божевільним уважатиби того, хто стояв би перед горіючою хатою і замісць її гасити, розмахував би на всі боки руками та відвертав увагу охочих до ратунку своїми закидами, зверненими в сторону тих, що на його думку хату підпалили, чи її не допильнували. А на когож знова подобають ті, що добачують катастрофальне положення Рідкої Школи, що признають велику вагу її істнування, що в засаді заявляються за допомогою Рідній Школі. а в тім самім часі, коли треба її ратувати, відвертають увагу загалу від властивого ратунку. Замісць думати про те, як допомогти рідній школі вийти з нещастя, вони розписуються на всі боки про причини катастрофи, натягаючи ті причини кождий на своє копито. „Народна Воля" задивилася як в талмуд в „Громадський Голос" і добачує ціле нещастє в „панах з УНДО" і попах, а „Місіонар" як виразник табору еп. Богачевського розписується про те, що ке буде хісна з Рідної Школи, доки в ній не засядуть по повітових і центральних організаціях відпоручники епархій.

„Свобода" не має найменшої потреби пояснювати своїм читачам значіння Рідкої Школи і конечність негайної допомоги. Читачі „Свободи" складали весь час львину часть американської допомоги для Рідної Школи і ми певні, що те саме станеться і тим разом. Ми давали Рідній Школі жертви, а даючи, не прикладали її ніколи ножа до горла, ставлячи певні категоричні домагання. Те саме зробимо ми і тим разом. Та ми ніколи не відмовлялися від того, щоби не сказати свого слова про те, якою повинна бути ка нашу думку Рідна Школа. Ми заявляли, що вона має бути забороло̀м проти ляцького окупанта, що вона має виховати нам нове покоління борців за державну кезалежність, а не людей типу „реалістів", угодовців, карієровичів. Рідна Школа повинна вести перед в нашій боротьбі з окупантом. Вона мусить відвернути свою увагу від ґімназій, а зверкутися до промислових, ремісничих і торговельних шкіл. В кождім нашім селі повинна бути „Рідна Школа". Про це ми вже писали до „Рідної Школи" і напишемо ще й тим разом. Та перше даймо допомогу.

ВИМУШЕНА ВІДПОВІДЬ

Дописи Юрія Горовенка, кореспондента „Свободи" зі старого краю, послужили недавно львівській ґазеті „Діло" притокою до нападу на дописувателя й „Свободу". Напади сього рода „Ділови" не першина. Нападало „Діло" в подібний спосіб на „Літературно-Науковий Вістник" та його редактора д-ра Дмитра Донцова, як читачі „Свободи" вже знають з поміщеного недавно передруку відповіди д-ра Донцова на напасти „Діла". Навіть на сього дописувателя „Свободи" „Діло" вже раз нападало давніше за те, що він сказав у своїй кореспонденції, що серед членів УНДА є люди, що схиляються до угоди з польським урядом. Після сього першого нападу „Свобода" не містила публичної відповіди, але редакція писала до членів редакції „Діла", звертаючи їм увагу на те, що „Діло" може входити в полеміку зі „Свободою" та її кореспондентом, але, що воно не повинно послугуватися в полеміці з кореспондентом „Свободи" денунціцією перед польськими урядниками або пробувати навіть застрашувати кореспондента „Свободи" такими доносами. Редакція „Свободи" звертала тоді приватною дорогою увагу редакції „Діла", що найкращим опрокиненнем фактів, поданих нашим кореспондентом, булоби спростованнє фактів, неясно, чи несправедливо поданих, та що „Свобода" радо таке спростованнє помістилаби. Редакція „Свободи" не дістала ніяких спростовань ані опрокинення фактів, а зате одна зі слідуючих дописей її кореспондента удостоїлася ще одної напасти в „Ділі" з 21. серпня сього року. Супроти сього „Свобода" примушена полагоджувати такі ріжниці дорогою прилюдної дискусії.

У сій напасти на кореспондента „Свободи" „Діло" вже не лишає й сухої нитки на „Свободі". Зроблено се зі свідомою або несвідомою ціллю затьмити справдішну точку спору. Через те, щоби розглянути закид „Діла", треба передовсім розшукати головну точку спору між „Ділом" і „Свободою". Отже головна точка цілого нападу „Діла" на „Свободу" лежить у тому, що кореспондент „Свободи" у дописи зі старого краю дозволив собі сказати, що в рядах УНД-а є угодова ґрупа.

Того рода закид має право піднести кождий український громадянин, коли він має основи думати, що другий громадянин веде угодову політику. Коли такий закид неправдивий, то він нікого не буде навіть зачіпати. Такий закид можна легко заперечити. Кождий неугодовець лишає досить слідів своєї безугодовости.

Та сього „Діло" не зробило. Воно неугодовости одної ґрупи УНД-а не може заперечити, бо ся угодовість є добре всім відома. Кождому в старому краю відомо, що в рамнах УНД-а існує ґрупа угодовська. Про се пишеться в ріжних старокраєвих органах. Про се пишеться в приватних листах самих таки членів УНД-а, ба навіть визначних її членів, а то й самої управи. І „Діло" се добре знає, бо якраз „Діло являється висловником сеї угодовости. В редакційній колеґії „Діла" сидять люди, відомі з угодових виступів. Там є той, що укладав один угодовий проєкт та виступав з ним на партійнім зїзді. Там сидить шкільний товариш львівського воєводи Борковського, який „провадив" представників українських інституцій на равт до воєводи. Зпід пера сих власне людий і виходять напасти на кореспондента „Свободи", в яких лається і кореспондента і „Свободу".

Угодова ґрупа в УНДО існує, вона пише в його орґанах, і вона поширяє свою угоду на другі інституції. В українській пресі публично вона виступити не може. Українське громадянство вже дало сій угодовій ґрупі пару таких добрих прочуханів, що вона не сміє виступити явно й славно зі своїми угодовими думками. Ся ґрупа знає, що явне показанне свого лиця сейчас розбилоби УНДО та правдоподібно скінчилоби всяку політичну карієру угодовців серед українського народа.

Та угодовство, не можучи показатися явно, проявляється скрито, ведучи кертичну роботу проти всіх неугодових виступів українського громадянства. Тому угодова течія ненавидить непримиримої націоналістичної пропаґанди Літературно-Наукового Вістника; тому вона висміває революційні пориви української молодежи. Всяке ослабленне непримиримости й революційности збільшить серед українського громадянства почуття народного безсилля, серед якого українське громадянство не буде в силі боротися проти підшептів угодовців. Серед загальної прострації українського боєвого духа настане нарешті пора для явного виступу українських угодовців. Настане пора, коли українські угодовці будуть могли явно проголосити себе провідниками українського народа під польською кормиґою та продати його польському урядови.

Серед такого вижидання для угодової політики непримириме становище американської „Свободи" мусіло бути кольк о̀ю в боці. Американська „Свобода" ніколи не сходила з протипольської дороги, а польський уряд признає се ще й досі, не пускаючи одиноку „Свободу" й досі до пересилки почтою в межі польської держави. Американську „Свободу" польський уряд вибрав з усіх ґазет в Америці для переслідування тому, бо вона одинока все не тільки ґоворила проти Польщі, але й вела виразно пропаґанду за активною боротьбою проти окупантів.

Стояли колькою в оці Полякам і українським угодовцям американська „Свобода" та всі ті її кореспонденти, що свого пера вживали для підпирання боротьби українського народа проти Польщі. Є се незвичайно замітним фактом, що „Діло" не нападало на наших кореспондентів зпоза Галичини, як вони говорили теж про існуванне угодових течій в Галичині. Доперва тепер, як про угодовство заговорив наш кореспондент, живучий таки під польською поліцією й судом, доперва тоді „Діло" кричить на кореспондента. Відомо, в такій поліційній державі, як Польща, найсильнішим буком проти когонебудь є страх перед поліційними переслідуваннями, і власне сього оруддя не стидається вживати ґазета, що вважає себе українською, націоналістичною й провідною.

По всіх цивілізованих краях завівся такий звичай, що людина може виступати з публіцистичною діяльністю під прибраним собі іменем, щоби в сей спосіб захоронитися від особистих нападів. Особливо в поліційних державах, як царська Росія й теперішна Польща, вживанне прибраного імени широко поширене, щоби захоронити публіцистів перед переслідуванием поліційних орґанів і судів. У сих краях принято як загальне правило, що ніякий чесний чоловік не відкриває таких прибраних імен. Відкриванне їх лишається поліції й державним шпигам. Чесний редактор скорше до тюрми піде, як відкриє таке імя.

Як поступає „Діло"? Замісць опрокидувати фактами закиди кореспондента „Свободи", воно кричить на все горло, та щоби аж на польській поліції почули, що в Галичині сидить кореспондент до тої американської „Свободи", котру самий польський уряд уже має в милім оці. Як звичайно, „Діло" не каже, як сей чоловік називається по імени, але подає виразно, де він живе, описує, звідки він пише, характеризує його ціхами, по яких брукова людина пізнає чоловіка.

Яка ціль такої тактики? Кождому ясно, що ціль не в тому, щоби сказати правду, щоби направити похибку, чи брехню. Ціль у тому, щоби виглядом поліційних переслідувань, судових шикан, почтової цензури, застрашити кореспондента „Свободи" до того, щоби він на будуче не мав відваги остерігати український народ перед тихою, скритою, підпольною роботою українських угодовців.

Досі американська „Свобода" не вмішувалася в старокраєві сварки. Хоч вона не закривала угодовщини, але вона не підчеркувала ніколи старокраєвих сварок, чи між угодовщиною й українським боєвим націоналізмом, чи між поодинокими партіями, бо підчеркуванне таких сварок в Америці не може причинитися до належитого висвітлення спірних справ між українським народом у старім краю, головно, коли в дискусії забирає голос ґазета, цензурована так остро Польщею, а в Америці може мати хіба той наслідок, що в видовищи міжпартійної гризні американські іміґранти найдуть виправданнє для своєї байдужности для старого краю. Через те „Свобода" не підчеркувала, як „Діло" ходило до большевицьких загумінків, як не підчеркувала, коли воно набрало собі угодовців. Виступи старокраєвих ґазет про американські справи, диктовані ріжними партійними, чи угодовими інтересами, втягають тепер і нашу ґазету проти її волі взяти чинну участь у старокраєвих дискусіях. Американська „Свобода" в тій дискусії буде держатися своєї старої лінії.

Американська „Свобода" як досі, так і далі, держатися буде непримиримої політики до кождого окупанта української землі, та виступати буде проти всякого, що в якийнебудь спосіб хоче довести наш народ до погодження на котрунебудь займанницьку владу. В імени своєї ідеї „Свобода" дозволяє своїм кореспондентам виступити проти угодовства навіть проти угодовців, що закриваються маскою заслуг поважного колись „Діла".

В. Кедровський.

1917 РІК.

(211)

У Білій-Церкві вешталося вже чимало втікачів з Києва. Між ними знайшлися охочі йти зо мною на Звенигородку. Отже ми склали невеликий кінний відділ з семи люда. В нього увійшли два мої старі знайомі-приятелі старшини, на котрих я міг покластися, як на самого себе: Бондар-Обмінняний та Воропай. Останний в 1918 році убитий московськими чорносотенними добровольцями в Золотоношському повіті. Загинув він по геройськи з вигуком „Слава Україні", піднятий на московські багнети. Це були останні його слова. Хай тобі буде земля пером, дорогий товаришу й мученику!

У полку ми запаслися зброєю, як для доброго походу та гарними кріпкими кіньми й відповідними посвідками, як демобілізовані бесарабські мешканці. Ці посвідки були потрібні тому, що я мав гадку через Звенигородку перебратися до Бесарабщини, щоби там відшукати X і XI корпуси, та зібрати біля них инші українські війська, які, я був певний, зберігали свою боєздатність, але не було кому дати їм певного завдання та взяти їх у свої руки. Отже я мав намір здійснити хоч з великим запізненням мій плян, якому перешкодив провокаційно-безглуздий арешт, доконаний Поршем-Ковенком.

Короткий зимовий день промайнув дуже швидко й на дворі все огорнула страшна темрява, яка збільшувалася зідливою мигичкою. Ми розташувалися серед комендантських вояків в будинку маєтку ґрафині Браницької, щоби відпочити до ранку.

Треба сказати, що у мене, ще з часів мого морякування, а потім війни розвинулось інтуїтивне почуття небезпеки. Отже й у цей вечір я чим далі, тим більше почав відчувати якийсь внутрішний неспокій і все ходив по величезній салі, часто спиняючись перед великим зеркалом... Біля протилежної стіни копошилися ще козаки, готуючи свої рушниці. Вдивляючись на себе в зеркалі, як на страшенно похудівшого й вимученого, я почув позаду себе стріл й одночасно куля просвистіла над самим вухом і влучила в зеркало біля мого відбитка в ньому. Це мене чомусь вивело відразу з неспокійно-роздумливого стану й я загадав своїм товаришам негайно сідлати коней, щоби виїздити в дорогу. Вони запротестували, що, мовляв, ніч, грязюка, мряка, але коли я заявив, прямуючи до виходу, що не лишаюся й хвилини, а негайно сідлаю свого коня й їду сам, то всі згодилися негайно їхати.

Через пять хвилин ми були уже на конях і пробиралися в страшній темряві по багні, яке брьохало аж на спини коней, по вулицях Білої-Церкви, простуючи на старий гайдамацький Таращанський шлях. Командантови й всім иншим сказано, що їдемо на Козятин, це в другому напрямкові. Між иншим такої тактики я завжди тримався, бродячи в запіллю большевиків і часто не говорив куди будемо йти, навіть своїм людям, чи навіть рідному братови, гадаючи, що таємницею зберігається лише те, що тільки сам знаєш...

Уже в грудні 1919 року, коли везли Поляки з Рівного до Варшави арештованими мене й Аркадія Степаненка, випадково проти нас у вагоні сидів бувший комендант Білої-Церкви. Його я не пізнав, але він себе назвав і оповів нам, що добре я тоді зробив, коли виїхав з Білої-Церкви, не залишаючись до ранку, „бо" — розповів він — „хвилин за десять по вашім відїзді прибула ґрупа кінних „вільних козаків", що мала наказ вас розстріляти. Довідавшись, що ви щойно виїхали, вони погналися шукати вас". Ні комендант ні я, звичайно, не знаємо, що то за „вільні козаки" були й на чий приказ вони влаштували полювання на мене. Може тепер (бо вже час) той, хто їх послав або знає того, й оголосить ким вони були послані та з яких мотивів? Це меньше цікаво мені знати, як потрібно для вияснення всієї тієї провокації й злочину, що були звили собі кубло серед робітничого вільного козацтва в часи Поршівського міністрування.

І так з цього часу почалося моє блукання в запіллю большевиків. Час не довгий, але на протязі його довелося багато пережити, багато дечого побачити, як серед своїх ворогів, так і серед мас українського народу. Тут в споґаді я спробую лише короткими фраґментами змалювати те, що, на мою думку, було типовим для того часу, а також свою діяльність і поведінку, яка, гадаю, мало ріжнилася від такої-ж діяльности инших сотень, а може й тисяч свідомих, активних Українців, що перебували тоді в запіллю большевиків. Відмінні були лише розміри тої діяльности, її інтензивність, люде, та місця й обставини, але загальний характер ідеї й ціль були у всіх однакові. В цьому я переконався при зустрічах і розмовах з такими-ж як я сам і мої товариші.

* * *

Пройшовши з годину-півтори по важкому шляху, на якому було багато підтанувших замет, де коні глибоко проважлювалася, спотикаючись на кождім кроці, ми звернули в бік зі шляху й поїхали навпростець до вогника, що блимав осторонь. Це був хутір якогось заможнього селянина.

Розташувавши своїх коней, з ослабленими підпругами, бо не знімали на всякий випадок кульб, ми впросились до хати господаря. З видимою неохотою, але з зацікавленням хто ми, чи не ті самі большевики, яких так всі чекають побачити, щоби розпізнати, що то за люде, запросив нас господар до просторої світлиці. Залишивши одного з наших чатувати на дворі, ми засіли за стіл і попрохали господаря дати щонебудь поїсти. Спершу він мнявся, бо, мовляв, уже пізно варити, а готового нічого нема. Але коли ми пообіцяли добре заплатити, то знайшлася й яєшня й сало.

Господар, син, дочка й жінка теж підсіли до стола й як звичайно, почались у нас розмови на тему дня: про Центральну Раду, большевиків, землю, війну, то-що. Ми не видавали, що належимо до Центральної Ради, а також не стверджували, що ми большевики, а от, мовляв, самі звичайні собі улани, яким набридло воювати, служити у війську, а тому тримаємо „невтралітет" та їдемо до дому як демобілізовані. Своєї думки про ту чи инщу сторону теж ясно не висловлювали, побільше підтакуючи господареви, хоч часто в протилежних висловлених ним гадках. Тим ми заохочували його бути більше балакучим та щирим. Такої тактики я тримався весь час перебування в запіллю большевиків. Иноді лише натяками висловлюючи свої симпатії, відповідно настроям тих, з ким балакав, щоби, таким чином, більш-меньш правдиво усвідомити собі настрої тих, з ким приходиться зустрічати. Гадаю, що я осягнув сподівані наслідки з такої тактики.

З розмов, що затягнулися далеко за північ з нашим господарем, ми зрозуміли, на скільки зле була поставлена українська національна пропаґанда, бо навіть тут, в 5—6 верстах від міста, яке майже всю революцію було осередком тої, чи иншої солідної української національної орґанізації й нарешті центром Скоропадсько - Полтавцівського „Вільного Козацтва", наш господар ясно не уявляв собі, що таке Центральна Рада, не кажучи вже про її політику, хто такі большевики й чого хочуть „Вільні Козаки", коли вони вже й так „волю мають". Про Москвинів, про їх напад на Україну, про національну боротьбу, очевидно, він нічого не розумів; може коли що й чув, але безперечно не второпав. Отже, до всього й всіх ставився досить пасивно, завжди підкреслюючи „ми, селяне", иноді додаючи: заможні й „вони". „Вони" для нього були всі: Центральна Рада, Партії, Національні Орґанізації, Вільне Козацтво, большевики і т. д. Словом, усе те, що принесла нового революція. Большевиків цікавився побачити, „що то, мовляв, за люде"!? Сам зробив висновок, що ми не большевики, а „звичайні люде", яких він багато вже бачив, а „от большевики мусять бути якісь инші, якісь цікаві" й більш нічого він про них не думав і не знав.

Я таке саме потім здибував скрізь, де не було ще большевиків, або вони ще не виявили себе. Хіба лише коли стрічався з бідним, безземельним, то завжди в них була гадка, що большевики дадуть всю землю лише в їх руки, що дасть можливість бідним стати заможніми. Коли стрічався із завідомо непутящим елементом та злодіями, що складався з бувшних салдатів, матросів та ріжних „нечистих на руку", то від них доводилося завжди чути лише: „ми покажемо буржуям, куркулям, то-що". „От большевики дозволять все ділити по рівному і т. д.". Тут мушу катеґорично зазначити, що останньої катеґорії людей я стрічав на селах дуже рідко й ними завжди загал був незадоволений. З них то й складався континґент „большевицького села".

Вдосвіта ми, заплативши нашому „хлібосольному" господареви за те, що двічі нас нагодував, як кажуть, втроє дорожче, рушили в дальшу дорогу. Тепер не памятаю, скільки він почислив нам, але памятаю, що сума та нас просто в жах кинула, бо в Києві можна було купити за ті гроші щось з десяток курей та добре порося. Звичайно, довелося платити, бо господар усе приговорював, що вже й так бере від нас, подорожніх по „божому" собі в убиток. Вийшло, що гостинність і хлібосольство його якраз дорівнювалося його ціні за харчі.

Тут я пригадав довоєнні часи. Коли обїздиш села й у когонебудь з селян бувало щось зїси, то просто не набешся, щоби заплатити. Селянин вважав образою, коли за його „хліб-сіль" йому платиш, а тепер навпаки. Видно, що війна й революція це хлібосольство змінило й особливо стало це замітно серед заможніх селян, яких уже обідали на протязі пяти років ріжне військове начальство, окремі військові відділи, то-що.

(Дальше буде).

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

АМЕРИКАНСЬКА ҐАЗЕТА ПРО РАДІОВОГО АМАТОРА.

Сими днями виїхав з нашого міста Йонкерса на науку до Політехнічного Інституту Верджінії син місцевого пароха української католицької церкви, Володимир Споліткевич. З нагоди виїзду появилася в місцевій ґазеті „Йонкерс Стейтсмен" довша стаття про його радіову стацію.

Між инчим у тій статті пишеться:

Thirty-seven foreign countries and all six continents have been reached by Vladimir Spolitakewicz with his short wave transmitting station 2ASE which he operates at his home, 29 Chestnut Street.

The work done at 2ASE in the last few years has made it one of the foremost station in the Second Radio District, and perhaps the best known amateur station in the city.

Spolitakewicz's interest in radio began with the advent of broadcasting seven years ago. His first receiver was a crystal set. From this he passed on to a tube set, became interested in short-wave transmission and within a year secured a lincense to operate a small spark transmitter under the call of 2ASE, which he still holds.

The spark set was soon replaced by a tube transmitter which used a 201a for sending. Next came a five watt tube, a seven and a half watt, and then his fifty watt plant which he has operated for the last two years. The five-watter reached across the continent, the seven watter enlarged his range to Europe, while his present "50" makes it possible for him to sit down at his key and practically any night reach all six continents.

Much traffic was handled at the station during its early period. It received from the American Radio Relay League a designation as Official Relay Station. Due to his fine work Spolitakewicz later had his station appointed chief metropolitan control of the Second Army-Amateur district. The army maintains a series of Amateur stations which co-operate with it in the sending of messages.

Perhaps the most remarkable piece of work accomplished at 2ASE, however, has been communication with Australia "the long way round." At about 5:30 o'clock on the afternoon of July 20, 1927, 2ASE succeeded in communicating with a station owned by R. D. Elliott, 34 Grange Road, Lower Mitcham, South Australia. Since it has been proven that radio waves take the path of darkness, the signals instead of crossing the United States and Pacifiic directly, went by way of Europe, Asia and the Pacific, a distance of 15,000 miles! Not only that but both parties received the signals at unusual strength! Because of the great difference in time, the Australian received his signals at 8:30 a. m. in the morning. Usual communication with Australia takes place here at 6 a. m. in the morning when the waves go directly to Australia.

Читаючи сю статтю, я радувався, що з нашого народа виходить такий многонадійний молодець. Ще більше тішить мене, що наша молодіж зачинає братися до таких практичних професій, як інжинірія, котрих серед Українців так мало, бо вона дає людині нагоду прожити в кождій просто цивілізованій части світа.

Неменче замітно, що такий молодець здобув собі вже таке широке признання серед Американців, і я хотівби знати, чому се завдячувати. Мені здається, що тому, що як хлопець показав любов до електротехніки, вони його всею батьківською повагою в його щирих студіях піддержували.

І. Д.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

ШИКАҐО, ІЛЛ.

Ювилейне свято в память січового батька д-ра К. Трильовського.

В суботу, 8. вересня с. р. відбулося в нас урочисте відсвяткованне 50-літнього ювилею праці на українській народній ниві нашого січового батька Кирила Трильовського. Ініціятиву до сего дав кошовий Січи ім. Трильовського д. С. Мусійчук. Святкували 3 відділи народно - демократичних Січей, а то: Трильовського, Залізняка і Дорошенка (з Савт Сайду). Старанням кошових усіх Січей, а головно д. Н. Пикульського, Мусійчука і Д. Когута відсвятковано сей ювилей дуже торжественно в галі при українській православній церкві на Ірі. О год. 8. вечером галя була вже забита гостями. Гості засіли коло стола до січової гостини. Свято відчинили діти піснею „Гей там на горі Січ іде!" В сім часі відкривають заслонений досі великий портрет Батька Кирила, вбраний в живі цвіти, з великими лентами і топірцями. Портрет намалював наш український артист д. М. Кравс з фотоґрафії Трильовського в січовім однострою. Зза гарної декорації поглянув Батько Кирило, немов живий, як орел на своїх орлят, а оплескам не було кінця. Вступне слово виголосив кошовий Мусійчук. Відтак слідувала скромна гостина, а за сим концерт.

Концерт був дуже гарний і богатий, а тревав до год. 11. Співали і деклямували діти, а 24 дівчаток під проводом д. Мусійчука виконали січові вправи, Подаючи історичні факти, переповів С. Мусійчук присутним тяжку і мозольну народну працю д-ра К. Трильовського. Почав гром. Мусійчук від заснования першої Січи в Завалю, снятинського повіту, а скінчив на живій творчій праці, на боротьбі січового стрілецтва за українську державу. У всім тім велика заслуга великого орґанізатора Кирила Трильовського. За своє слово дістав гром. Мусійчук гучні оплески, а Батькови Січовому посипалося гучне: Слава!

Дуже гарно виголосила панна Кульпак деклямацію С. Мусійчука „В честь Батька Кирила". Співали дует: О. Кульпак і М. Савіцька. Співав кілька пісень хор Боян (був. тов. Бандурист і тов. Котляревського тепер злучені в Боян) під батутою д. І. Савчука.

Співала пані С. Кульпак і грала сольо скрипкове панна А. Мотлюк. Деклямували молоді Січовики і Січовички, як: П. Ґіжовський, Вол. Пура, М. Костик, а найкраще панна Стефанюк.

Також публику розвеселив своїми куплетами п. Татарів.

Вкінці п. Мусійчук відчитав власну поезію „В честь Батька Січей", а хор Боян відспівав гучне „Многая літа".

На закінченнє промовив о. І. Коцан, парох тутешньої православної церкви — підносячи великі заслуги і щирість ювилята для українського народу і теперішнє його життє в нужді та недостатках. На його теплі слова гості, січовики і щирі громадяне відгукнулися щедрими датками, складаючи ювилейний дар для Батька Кирила, який вже йому вислано. Потім були товариські забави з танцями до пізної ночи. Так відсвятковано у нас ювилей сего великого і заслуженого мужа України і віримо, що й инші місцевости зроблять то само — підуть за нашим приміром та згадають славного Батька Січей д-ра Кирила Трельовського, що живе тепер у Гвіздци в Галичині.

Присутний Січовик.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

СПРІНҐ ВАЛЕЙ, Н. Й.

Отворення Народного Дому.

Дня 3 вересня, себто на Лейбор Дей, обходила ціла наша українська громада велике народне свято. Ото відбулося торжественне отворення Народного Дому, що є власністю тов. Просвіти, 16 відділу У. Н. Союза. На це свято прибули до нас гості з Джерзі Сіти, Бруклина, Ню Йорку, Пасейку, а рівнож і місцеві.

Точно о 7 год. вечером отворив свято гром. Кашинський, виголосивши привітне слово та пояснивши ціль і вагу свята.

Гість з Пасейку, гром. Н. Галагін, говорив про значіння Народних Домів в Америці та підніс вагу орґанізації, бо тільки дорогою українських орґанізацій вдасться нам в Америці продовжити істнування українського племени. Бесідник говорив ще про значіння Рідної Школи та постійного звязку американських іміґрантів зі старим краєм. Концертову часть програми розпочала орхестра з Пасейку під орудою дириґента М. Майка. Вона відограла американський гимн і вязанку українських пісень.

Гром. С. Цімко відспівав барітонове сольо: Ой Дніпре. Знова українські цкільні діти під проводом гром. Цімка відспівали ряд ріжних пісень. Дует: Де ти бродиш, моя доле, відспівали пані О. Гук і гром. М. Майк. В додатку відспівали ще: Серед поля широкого. П-на Марія Малик відограла фортепянове сольо, а по ній виступала ще орхестра.

Свято закінчено відспіванням національного гимну: Ще не вмерла.

По концерті відбувся баль, що затягнувся аж до першої години по півночі. Люде не хотіли розходитися, бо тішилися, що наша громада добилася свого і має народну твердиню.

Тутешні москвофіли і Угрорусини не взяли участи в святі мимо запросин. Та обійшлося і без них, бо гостей було звиш 300 осіб.

Наконець слово до родичів: Маємо тепер свою хату, маємо доволі місця на свою школу, тож присилайте своїх діточок до своєї української школи, памятаючи на слова Тараса: Учітеся, брати мої, думайте, читайте, і чужого научайтесь, й свого не цурайтесь.

К. Ільків.

АРТИСТКА СОФІЯ ХАТУСОВА ВИСТУПИТЬ НА ЮВІЛЕЙНІМ КОНЦЕРТІ ЗАЛІЗНЯКА.

Де не зайди — всюди говорять про ювілейний концерт Залізняка, який відбудеться в **неділю, 23. вересня, в годині 2-ій пополудні, в Українськім Робітничім Домі, 66 East 4th Street.** Першорядна програма з виступів першої кляси артистів і музикантів та боротьба самого Залізняка задоволить публику. Також конкурс красавиць приваблює багатьох. Артисти і артистки одягнені будуть в роскішні українські і руські костюми. Спеціяльні декорації на сцені. Так не пропустіть цеї нагоди й Ви. 219

СКРЕНТОН, ПА.

Отворення української школи.

Заходом української громади в Скрентон буде отворена українська діточа школа. Отворення відбулося дня 17-го вересня в год. 5-ій по полудни в галі „Сілвер Мун Пелєс" на Лінколн Гайтс, на вул. Св. Анни, два блоки від Савт Мейн Евені коло монастиря

Родичів, котрі вже записали своїх дітей до української школи, проситься привести своїх дітей і показати, де є школа.

Родичів, котрі ще не записали своїх дітей до української школи, проситься негайно їх записати. Бо треба навчити дитину, хто вона є, й хто є її батьки та з якого народу вона походить. Це не велике, але конечне знання для вашої дитини а нашої молодої ґенерації може дати тільки українська школа.

Родичі і товариші! Памятайте день і час отворення української школи. Обовязково приводіть своїх дітей і записуйте.

Без ріжниці на те, чи ваші діти вже ходили до повище згаданої школи, чи тільки думаєте про те, що треба постаратися післати їх, і без ріжниці на це, де ви жиєте, чи в Скрентоні чи на Тріпспарк, раз справа діточої школи спільна тому і спільно мусимо її піддтримати.

Шкільний Комітет.

Др. Остап Грицай (Відень).

ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА ЯК ПИСЬМЕННИЦЯ

3)

ПОВІСТИ И ОПОВІДАННЯ З МУЖИЦЬКОГО ЖИТТЯ.

Коли Сава, вкравши дещо в родичів, тільки й дивиться, щоб з краденим побігти до Рахіри, то Михайло так і доглядає родинного добра. Він в такій же мірі, як Марійка та Івоніка, несхитний заступник старої культури села і святости домашнього вогнища, і є тому й зі своєї сторони самозрозумілим, хоч — як я це заясую далі — і не надто активним противником Савового одруження, а з тим і наступу Рахіри на батьківську землю. Серце в Михайла — як зазначує раз авторка — „мягке як тісто", от тому і властивою противницею злочинної Циганки це в нашій повісти всетаки в першу чергу Марійка. „Неначе вовчиця кинеться на нього — думає Сава — буде відривати його від дівчини, коли прийде вже до шлюбу. Відчув інстинктом, що вона буде його найтяжшим ворогом у боротьбі за його щастя. Ні батько, ні Михайло, ні люди, ні ніхто инший — лиш вона. Одна-однісінька вона" (ст. 285).

Становище Сави в тій боротьбі утруднюється ще й тим, що Михайлові треба таки з початком нашої повісти — іти до війска. Бо саме з відходом Михайла з хати відчувають старі батьки усю вартість такої доброї і трудолюбивої дитини, як він, усю недостачу фізичної і моральної допомоги, яку знаходили в ньому при кождій нагоді, а всю важку турботу з таким негодяєм, як Сава. Батьки, земля, лани й худоба наче сиротіють після відходу Михайла до війска, і тут в нашій повісти ряд картин, які треба причислити до найкрасшого з усього, що створила наша письменниця. Ніде, в ніякій инший зі своїх повістей, і навіть у збірці воєнних оповідань **„Скиться"** (1922), не створила Кобилянська картин такого болючого протесту проти мілітаризму, як тут. Знову в тіснім звязку зі своею ідеольоґією приналежности селянина до землі як до свойого прапервісного елементу, малює Кобилянська мілітаризм як ворожу силу, що відриває селянську дитину від рідної скиби в її найкрасшім віці, часто-густо в погубу їй самій та її бідним батькам, а завжди з небезпекою захитання основ родинного життя в околі даної селянської рідні. — „Івін мусів їх покидати, на три роки покидати! Михайле! — крикнула вона (Марійка) в голос та впала на лаву... Пощо мав іти від них з дому? Пощо? Ті, що його відобрали, бодай би ніколи не зазнали радости зі своїх дітей! Ті, що придумали війско на те, щоби сини покидали родичів у найкрасшому віці, бодай би і в гробі не найшли супокою, а тих, що видумали війну, нехай Бог скарає! Землі нехай наїдяться і най подавляться, кровю най упються, коли їм уже чого иншого за мало на отсім світі" (стор. 56/57). Все наново дивиться Кобилянська на долю нещасного рекрута зі становища тої землі, яка потрібує його рук і його любови, щоб відплатитися йому своїми творчими плодами. І щораз сильнійші слова находить наша авторка на змальовання жовнірської траґіки і жорстокости тих, що тільки в імя імперіялістичних забаганок ту траґіку запровинюють. — „Тижні минали — читаємо — як Михайло покинув свою землю. Не міг звикнути до машинальности касарняного життя. Те, чого жадали від нього, сповняв так тяжко! Воно було жорстоке й деспотичне і не мало нічого слільного з вимогами землі, якій віддав досі неподільно всі свої сили. Його душа, призвичаєна до простоти і ясности, товкалася і ранилася тут об тисячні незрозумілі йому якісь вимоги і явища — і кровавилася ненастанно... Він не привикав. Він губив себе. В ньому не держалося купи те, що трималося там на полях тісно при нім. Він ступав боязко і незугарно, бо не смів ступати своєю ходою, а його рухи були неповоротні і несміливі, бо не були його рухами. Одіж, яку носив тепер, відобрала йому всю певність... З хвилею, як **покинув свою землю, покинула його і свідомість своєї вартости..."** (ст. 151/152). Ось і нова ілюстрація до слів Кобилянської (в нарисі „Битва") про те, що умовою щастя селянина — це блиск сонця й синє небо" та до слів в романі „За ситуаціями", що не треба виривати мужика „з ритму спокою" його життя на лоні землі і природи. І це незвичайно тонкий психольоґічний рис в малюнку відобраного до війска Михайла, що в нього з покиненням землі, селянської роботи та селянської ноші, губиться десь і свідомість свого я, своєї індивідуальної вартости, бо середовище масової касарні, одурманюючої екзицирки та капральської деспотії такої свідомости в ньому розбудити ніяк не всилі. Колиб Кобилянська не була того погляду, що мужик то щось „заокруглене в собі" і що йому „не треба іти далі"; колиб селянський світ не був для неї своєрідною культурною цілістю зі знаменами совершенного про себе орґанізму, то може й військова служба Михайла являласяб їй тільки одною з вкладок до „вогню культури", значить дочогось, що всетаки вчить селянина „іти далі". Але хоч по словам самого Михайла вже після того, як найтяжший час минувся, при війску „вчишся та світа видиш" (ст. 227), то в цілости підхід Кобилянської до імперіялістичного мілітаризму таки неґативний і це треба нам почислити їй у велику заслугу, коли зважимо, що „Земля" написана ще в р. 1902, отже в часах усеможного володіння австрійської касарні і славетного австрійського капраля. Справді, тоді треба було великої відваги, щоб розмальовувати картини такого ганебного знущання над жовнірами, як варта хороброго Михайла („Богу дякувати, скінчилася лише на тім, що дістав кілька разів в лице", (ст. 163/164), або те, як нещасні рекрути мусять в кару за недометення дрібки сміття на казармській підлозі злизувати його язиками (ст. 165), похорон рекрута („труна була така чорна, така чорна, кажу тобі, що від коли жию, не видів такої чорної", (ст. 248), обурююче випробовування витдержалости жовнірів на зимно (стор. 219) та шаліття катівського ляйтнанта (ст. 256). Такі і тим подібні картини дають нам право ставити антимілітаристичні сторінки в нашій повісти обік таких же творів світово-літературного значіння і шанувати в нашій письменниці ще й боркиню проти язви мілітаризму й війни, навіть мимо того, що в романі „За ситуаціями" — як ми вже чули, а про що я ще згадаю ближче — Кобилянська видвигає ідеал „нетерпеливого войовника, а не терпеливого мужика". Як-не-як, а горе кожного мужицького рекрута виспівує Кобилянська, коли нпр. пише такі прості, а проте такі важливі своїм змістом слова:

(Дальше буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

Петро Ковальчик.

ТЕМНИЙ.

(Образок з життя).

Звали його Темним.

Був це убогий сільський музика.

Чоло його поеоране зморщками жури й ґризоти; бліді лиця, запалі щоки — свідки горя й біди; а чорний, буйний волос перетканий вже сріблистою ниткою сивини, — хоч літ йому не більше сорок.

Очи широко розкриті, глядять упрямо кудись-то в далеку далечінь, у безконечність...

Глядять; здається, шукають чогось даремно, бо сліпі.

Сліпі — темні.

Куди глядать, за чим і чого шукають, не говорять, бо німі.

Чорною тьмою закрили вони перед ним веселий і гарний світ; заступили голубе небо, золоте сонце, а перед світом, людьми затаїли його душу, глибину її — його серце!

Для народа він темний.

Ніхто його не знає, ніхто не розуміє.

Та друга одного, одиноку розраду мав він при собі — убогу, але щиру скрипку свою.

Вона з ним ридала, сміялася, з душі розмовляла. Перед нею він не знав тайни! Весь свій біль, тугу й печаль він у душу скрипки влив.

І тоді, коли зі скрипкою своєю розмовляв, він жив; тоді він і страдав і радувався.

Скрипкою він Богу молився: величав Його звуками, повними віри, сили й любови, то знов страшними безнадійними стонами жалувався на своє горе, безталанну долю, а може й — проклинав!

Бо не знав, за що карається, за що мучиться, за чиї гріхи!

В горю й самотині жив він у своїй убогій хатині за селом.

Від часу до часу ходив між людей на весілля. Кликали його, бо грав так, що аж за душу брало.

А якже. Темний все своє життя грав, а люде веселилися.

Він плакав, а вони сміялися!

Він молився, а вони танцювали!

Він проклинав, а вони, пяні, радувалися!

Він виливав свою душу, а вони, дурні, думали, що для їх радощів він грає!

Грав темний, голубив свою скрипку. Здається, без неї не зміг би жити.

Бо для кого і з ким?

Таж скрипка, це душа його!

Він усе, що мав, за чим мріяв, передав своїй вірній подрузі — скрипці!

Хоч порвалися струни, одна за одною, він грав до кінця, хоч на одній...

Аколи й ця остання жалібним, серце розриваючим тоном урвалась і відгук її страшний, таємничий занімів, тоді й серце темного музики, переповнене горечю, трісло, завмерло, на віки заніміло. Лиш очи, широко розкриті, впялилися в чорну безконечність — очи сліпі, темні...

МІТІНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

СКРЕНТОН, ПА. Бр. св. Володимира, від. 162, повідомляє своїх членів, що звичайний місячний мітінг відбудеться 23. вересня, в гали церковній, в 1-ій годині пополудни. Проситься всіх членів прийти на сей мітінг, бо є важні справи до полагодження. — Е. Марченко, предс.; М. Гнатів, секр.

ПОВІДОМЛЕННЄ.

Отсим повідомляється родичів дітей, що Шкільний Комітет Школи ім. Ів. Франка в „Січовім Домі", 717 N. FRANKLIN ST., PHILA., PA. буде приймати дітей до впису науки в середу, дня 19, четвер, 20, і в пятницю, 21 вересня, від години 5-тої до 6-тої вечер.

В понеділок, 24 вересня, розпочинається наука. 219

ЗА ШКІЛЬНИЙ КОМІТЕТ:

Т. Сидорик, предс.
П. Кобильник, секр.
Стн. Хома, касієр.

ДР. ҐІЛЬОТІН НЕ ВИДУМАВ НІЧОГО.

До недавна вважали д-ра Ґільотіна винахідником ґільотини. Ґенеральний директор париської державної бібліотеки Ролянд Марсель відбирає цю славу д-рові Ґільотинові, що тревае вже одно століття. Марсель звернув увагу на один середньовічний документ, рукопис, що походить із Італії з 1440. року. Зображений там кат, що спускає сокиру на шию засудженця, а дошка з круглим отвором держить засудженого неповорушно.

ЗАГАДКА КРОВИ РОЗВЯЗАНА?

(Пол і національність означуватимуть на основі крови).

Російський лікар др. Мануїлов, знаний у наукових колах з важних відкрить у ділянці аналізи крови, зробив нове, дуже важне відкриття. А саме найшов спосіб, **як означувати пол на основі крови.**

Завдяки переведеним д-ром Мануїловим дослідам можна означити пол майже непомильно. До скляної рурки, в якій є кров досліджуваної особи, впускається кілька капель Мануїлового препарату. Під впливом того препарату мужеська кров тратить барву, а кров осіб жіночого пола не змінює свого кольору. Та це не все. Професор Мануїлов каже також, що його препарат уможливлює **ствердження пола дитини перед народженням.** Для тої цілі треба розслідити кров вагітної жінки. Коли кров не змінить свого кольору, то плід є жіночого роду; коли ж кров зробиться безбарвною, то плід буде мужеського роду. Др. Мануїлов пояснює своє відкриття істнуванням „гормонів". „Гормони" ті виділюють железі і творять справжній складник крови.

Одначе деякі вчені пояснюють Мануїлове відкриття зовсім інакше. Доказують, що реакцію Мануїлова спричинюють зовсім інші прикмети крови. Покищо, самособою, годі ствердити, котра з тих теорій є правдива.

Відкриття д-ра Мануїлова викликало, самособою, сензацію і велике зацікавлення в усьому науковому світі.

Захочений таким висідом своїх дотеперішніх досвідів, др. Мануїлов постановив розслідити ще одну тайну крови, а саме: **найти спосіб, як означувати національність на основі крови.** З переведених д-ром Мануїловим у тім напрямі дослідів виходить, що кров людей ріжних національностей має ріжні степені окиснення. Користуючися тою прикметою крови, можна — на думку Мануїлова — означити національність досліджуваної людини. Доктор Мануїлов звернувся до богато шпиталів і клінік із проханням надіслати йому пробки крови ріжних пацієнтів, **не подаючи йому національности поодиноких осіб.** Після примінення своєї реакції др. Мануїлов переслав дирекціям клінік і шпиталів, які післали були йому пробки крови, — висліди своїх дослідів. Виявилося, що означення національности, переведене д-ром Мануїловим, було згідне з правдою в 187-ох випадках на 222.

ВІДОЗВА

ДО ХВАЛЬНИХ ТОВАРИСТВ І БРАТСТВ МІСТА ДЕТРОЇТ І ГАМТРАМК, МИШ.

Отсим повідомляється всі Товариства і Братства з Детроїт і Гамтрамк, що Комітет Злучених Відділів У. Н. Союза скликує збори представників всіх Товариств і Братств з Детроїт і Гамтрамк на наради в справі Падолистового Свята.

Збори відбудуться в неділю, дня 23. б. р., в Українській Гали при Сікот Евеню, Детроїт, Миш., в 1-шій годині пополудни, на котрі проситься всі Товариства і Братства з Детроїт і Гамтрамк вислати своїх делегатів точно на першу годину, щоб спільно обговорити, як мається відсвяткувати 10-ту річницю Падолистового Свята, з котрого чистий дохід призначений на Дім Інвалідів у старім краю.

За Тимчасовий Комітет:
Теодор Михальчук, предс.;
Іван Чайковський, секр.

ВИКАЗ ТИХ, ЩО БАЖАЮТЬ ВОЛІ РІДНОМУ КРАЄВИ.

(Жертви, надіслані до Обєднання в серпні 1928 р.).

Рівергед, Н. Й., о. Гудим переслав збірку на Рідну Школу $50, а на Укр. Інвалідів $7.75. Разом $57.75

Нюарк, Н. Дж. Тов. Тернопільщина жертвувало з товариської каси на невинно засуджених $25, а члени товариства злож. $10.25. Разом переслано 35.25

Істон, Па. Збірка з весілля в Бетлегем, Па., призначена на Українських Інвалідів, переслана через д. Підгайного 19.00

Нюарк, Н. Дж. д. Сороколіт переслав на Інвалідів $1 і на сироти $1. Разом 2.00

Сиракюз, Н. Й., д. Яворський переслав передплату на часопись „Раду" в квоті $5, а $2 на часопись „Громадський Голос". Разом 7.00

Філаделфія, Па. Збірка з Січового Округа, призначена на Інвалідів, переслана через п. Рибака 122.25

Філаделфія, Па. Збірка з Січового Округа, призначена на Інвалідів, передав др. Клодницький .. 9.00

Ансонія, Конн. д. Мерещак переслав збірку на оборону невинно засуджених, зібрану на вічу дня 6. мая ц. р. 23.10

Скрентон, Па. Збірка з віча, призначена на оборону невинно засуджених, переслав д. Яцун ...30.00

Оборн, Н. Й. Збірка при нагоді забави Тов. Запорожська Січ, від. 283 У. Н. Союза, призначена на Рідну Школу, пер. д. Цюпило ..19.50

Амстердам, Н. Й. д. Косован переслав від Бр. св. О. Николая $7.90 (дохід з пікніку) на політичних вязнів у краю 7.90

Лінден, Н. Дж. д. Цюіла переслав збірку, зібрану Комітетом допомоги Лемківщині, призначену на слідуючі цілі: $100 на Бурсу в Сяноці, $100 на Народний Дім в Сяноці, $100 на бурсу в Санчи, а $18.95 на допомогу Лемківщині. Разом 318.95

Джоліет, Ілл. д. Кочан переслав жертви, призначені на слідуючі цілі: на Рідну Школу $3, для Просвіти $5, на журнал „Світ" у Львові $17, на Національний Музей $20, на вязнів в Коломиї $2, на оборону невинно засуджених $2 і на Інвалідів $1. Разом 50.00

Джерзи Сити, Н. Дж. д. Н. Пігура переслав від Бр. св. Івана Хрестителя, від. 270 У. Н. Союза, народний податок. Зложили по $1.50: А. Лютий; по 75 ц.: Я. Сай, Л. Панас, Т. Струж; по 50 ц.: М. Косоноцький, С. Кіцей, А. Тенюх, Н. Леуш, С. Кот, Г. Трусевич, Й. Лоевич, С. Ґріца, В. Маланяк; по 25 ц.: В. Гіль, О. Яцків, І. Бобовник, Й. Гук, І. Потоцік, С. Сайчук, Л. Кулич, М. Турчинський, Й. Жарський, А. Сайчук, Г. Дячик, І. Грубець, О. Колісник, Р. Струж, Н. Заяць, Г. Щемлій, А. Бусько, М. Стегніцький, В. Гоїк, А. Кірат, Є. Дворніцька, С. Гриник, А. Борик, І. Миць, А. Ярош, П. Магура і П. Грабар. Разом 16.50

Ню Йорк, Н. Й. Жіночий Комітет опіки над Інвалідами переслав на Дім Укр. Інвалідів 100.00

Геркімер, Н. Й. Збірка з весілля в гр. Романків, призначена на Інвалідів 6.50

Гвілінґ, В. Ва. П. Шелева переслала збірку з мітінгу, призначену на сироти в краю 6.00

Шикаго, Ілл. д. Генсьорський переслав на Дім Укр. Інвалідів .. 1.00

Шикаго, Ілл. д. Мусійчук переслав на Рідну Школу збірку з літочої прогульки Укр. Школи в Шикаго 5.00

ХТО В ЄГИПТІ МОЖЕ НОСИТИ ЗБРОЮ?

—o—

В єгипетськім парляменті розглядали закон, на основі котрого майже що десятий горожанин може носити зброю без дозволу. Ліста управнелених зачинається від членів володіючої династиї, а йде аж до власника малої посілости. Зброю на основі згаданого закона можуть носити без дозволу всі ті, що мають академічне образування, всі державні і приватні урядовці, всі, що носять якийсь ордер за заслуги, як і їх діти, вкінці всі ті, що мають більше як десять гектарів землі, а також і власники домів. Лише вбогі не сміють, але вони і так не мають що боронити перед опришками.

ЧОЛОВІК, ЩО НЕ МІГ УТОПИТИСЯ.

—o—

В Токіо умовився чоловік із жінкою, що скінчать із життям, коли воно весь час не буде для них ласкаве. Вибралися на високий міст, вклякли у святині Сенкай над рікою і молилися за спасення душі своїх дітей. Потім кинули їх у воду. Вкінці чоловік і жінка розпрашалися та вкинулися до води. Жінка й діти потонули, але чоловік, що вмів плавати, став інстинктово рухати ногами і руками, як лише найшовся в холодній воді. Пробував іще кілька разів утопитися, та як лише найшовся під водою, зачинав мимоволі плавати. Вкінці побачив, що всі спроби даремні і виплив на беріг. Потім зголосився на поліцію.

